

HE LETTERS OF HRISTO MARINOV - A SOURCE OF KNOWLEDGE ON BULGARIAN LOCAL HISTORY

Abstract: Local history encompasses the search, collection, processing, systematization, study and popularization of publications, documents, and objects from a region, defined by natural, historic or economic boundaries [1]. This steadfast and extensive activity and research would be impossible without people like Prof. Hristo Marinov (1921-1997). An individual with diverse interests, beneficial and innovative initiatives, as well as an established scientist. In the last year of his life he sought ways to establish a centre for local history in the town of Shumen. In this sense some of the most valuable assets are his letters, in which he provides invaluable advice and shares his thoughts on the development of local history in Bulgaria in the end of the 20th century.

Author information:

Rositsa Angelova

Prof., PhD

Konstantin Preslavski – University of Shumen

✉ rosi_angelova@abv.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

В българската теоретическа и методическа литература и в практическата дейност краезнание е термин, който включва дейността на държавни органи, на обществени организации и на частни лица за издирване, събиране, обработване, систематизиране, изучаване и популяризиране на публикации, документи и предмети за дадена административно-териториална единица или район, определен от природни, исторически или икономически граници.[1; 7-11] Тази неуморна, всеобхватна дейност и изследвания би била невъзможна без личности като проф. Христо Маринов. Личност с разностранни интереси, полезни и новаторски инициативи, утвърден учен. През последната година от неговия живот той търси начини да открие краеведски център в гр. Шумен. Това ни даде основание да дадем публичност на писмата му. В тях той дава ценни съвети и споделя мисли за развитието на краезнанието в България в края на ХХ в.

Проф. д.г.н. Христо Маринов

Христо Илиев Маринов е роден на 5 януари 1921 г. в с. Ушинци, днешна Разградска област. През 1947 г. завършва специалност „География” в Софийския университет „Климент Охридски”. В най-старото висше училище започва и неговият научен и преподавателски път. За известно време той се отдава на учителската професия и работи като учител по география в Разград.

През 1949 г. Маринов вече е приет за аспирант в катедра „География на България”. В същото научно звено защитава дисертация през 1951 г., посветена на стопанско-географските проблеми на Добруджа. [3; 59-64] По-късно тази проблематика той ще застъпи в свои публикации на страниците на списанията „Географски преглед”, „Народностопански архив”, както и в „Известия на ВФСИ”.

След това Хр. Маринов поема по университетското поприще – като асистент през 1950 г. в Стопанска академия „Д. А. Ценов” Свищов. По-късно е повишен в доцент, а от 1962 г. е

професор. От учебната 1963/64 г. се прехвърля на работа в Университета за национално и световно стопанство в София. През 1973 г. отново се връща на работа в Свищов в Стопанска академия, където работи до своето пенсиониране през 1987 г.

Научните интереси на проф. Христо Маринов са насочени в областта на икономическата география, регионалната икономика, икономическата екология и биоикономика, териториална организация на стопанството и икономическото райониране, геоекологията. [3; 60] Своите интерпретации и тези той разработва в редица монографии. В труда си „Разпределение на производителните сили в България и тяхното райониране (1865) проф. Хр. Маринов защитава тезата, че икономическите райони са обективно съществуващи, а не са образувани в рамките на административно-териториалните единици. На стопанските отрасли и проблемите с тях място отделя в изследвания като” „Основни въпроси на географското разпределение и икономическото райониране” (1963), „Проблеми на ефективността и комплексното развитие на промишлеността и транспорта (1968)”, „Икономгеографски анализ на населението, околната среда и отраслите (1975)”. Географската среда и географското пространство намират заслужено място в монографията „Териториален оптимум в развитието на производителните сили (1975)”.

По време на престоя си в Свищов Христо Маринов създава и първата екологична неправителствена организация в България. По думите на един от учредителите-инж. Митко Ненков от Свищов, научен секретар на дружеството: “Българското екологическо дружество /БЕД/ е основано в Свищов на 7 октомври 1981 г., доста преди началото на демократичния преход в нашата страна. Защо в Свищов? Отдалечеността на мястото на основаване от централната партийна и държавна власт, която гледаше с недоверие на екологическите движения по онова време, беше предимство за свободната изява и перспективното оцеляване на този стремеж за светлина срещу екологическото пренебрежение на епохата. Друго предимство беше относителната свобода и независимост на дружеството, включено по устав в структурата на Стопанската академия „Д.А. Ценов”. Тези преимущества бяха използвани за свободна изява на ентузиазирани радатели за екологично чиста човешка дейност. Идеен създател на българското екологическо дружество беше проф. Христо Маринов, ерудиран преподавател по регионална икономика, енциклопедист с широки международни контакти и генератор на множество новаторски идеи, член на международната академия на науките в Сан Марино.” [7] Тази дейност на проф. Маринов съвпада с развиването на широка научно-изследователска работа по редица проблеми на географията и икономиката. [3; 60]

В своя публикация през март 1991 г., Христо Маринов пак развива тезата за нуждата от списание по краезнание, и че трябва да се възобнови издаването на списание “Архив за поселищни проучвания”, и също трябва да се свика учредителна конференция за организация на “Съюз по краезнание”. [4] Вследствие през 1991 г. във Великотърновския университет се възобновява издаването на списание “Архив за поселищни проучвания” и се създава “Съюз на краеведите в България”, с председател проф. Христо Маринов. [2; 237-240]

Наред с тази обществено-полезна дейност проф. Хр. Маринов оставя трайна научна диря. Творчеството му включва над 150 труда, в т.ч. книги, учебници, студии и статии и рецензии, на български и чужди езици, пътеводители [5]. Повече от двадесет негови монографии, статии, рецензии и доклади са издадени в чужбина. Редовни са неговите срещи с учители по география в цялата страна [8], в които дава ценни съвети за изследване миналото на родния край от българската общественост [6].

* * *

Писмо с дата 20 януари 1997 г.

София, 20.01 1997 .

Уважаема Ангелова,

Преди няколко дни получих вашата статия „Неизвестният или забравеният Рачко М. Рачев”. Прочетох я внимателно и останах много доволен от прекрасния Ви стил и уменията да пишете интересно. Поздравявам Ви. Обаче от формална гледна точка статията Ви няма краеведски елементи. Дори и нашето близко по проблеми списание „Родознание” също няма да я приеме, понеже няма изследване на родословното дърво. Но аз, като Директор на списанието я приемам и заедно ще прибавим липсващите краеведски елементи.

На първо място се налага да напишете една страница за стопанското, културно и демографско положение на град Шумен през втората половина на 19 в. Подходящи материали ще намерите в отдел „Краезнание” на бившата окръжна библиотека, сега УНБ. Аз съм се ровил в него и те имат интересни материали. Заглавието ще си остане същото, но ще се прибави само забравен шуменец Рачко М. Рачев. При редактирането навярно аз ще прибавя тук още краеведски елементи. След прочитането на статията Ви, в мен се появи едно желание, а именно да останете наш постоянен сътрудник. Аз отдавна в разговори с моя приятел, шуменеца (или шумненеца?) проф. Здравко Петров, известен наш литературен критик и културолог (есеист) търся подходящ млад човек, свързан с Шумен, който да се залови с „физиологията на Шумен” или възрожденски Шумен.

В руските списания „Звезда” или „Нева” (С. Петербург) вече се появиха интересни статии за краеведско културната „физиология” на този град. Аз от десетина години ръководя съставянето на една енциклопедия за Лудогорието. Събрахме материали за първата част, а именно „Селища и видни личности на Лудогорието”. А то винаги се е „подхранвало” в културно отношение от Шумен, Русе, Варна и моят роден град Разград. Мислим да публикуваме. Вие бихте могли също да вземете участие в *succulum vitie* на шуменски дейци (Н. Икономов и др). Аз съм професор по Регионална икономика и Регионална екология. Напоследък навлизам във футурологията. Издадох книга с подобна насоченост.

Роден съм в с. Ушинци, разположено на пътя Разград-Шумен. Изнасял съм лекции в СУ, където бях аспирант и защитих първа кандидатска дисертация. Тя е посветена на Добруджа. Вашето фамилно име, Жечкова, Ангелова е типично за нашия край.

Много ще ви моля да ми напишете подробно за вашите научни интереси и специалност. Уверявам Ви, че заедно с проф. Здравко Петров бихме могли да Ви предоставим нашето научно ръководство.

Писмо с дата 30 март 1997 г.

Уважаема Ангелова,

Вашето писмо с дата 10.III.97 аз получих своевременно. Аз съжалявам, че нашата хаотична и непредсказуема епоха ни измъчва, макар науката да ускорява развитието и да облагородява нравите. Съжалявам, че последната част на моят живот съвпада с толкова много кризи. Радвам се, че въпреки невероятните трудности не се отказваме от благородните цели на научното сътрудничество.

Хубаво е да имате много теми за бъдещата ви дисертация. Между тях ще изберете сама, тази която ви допада и я обичате. Нашето мнение има консултативен характер. Все пак се постарайте да съчетаете някои от елементите, по които има по-богат извор материал. Хубаво е, че все пак сп. „Нева” е получавано в библиотеката. Аз ще се постарая да взема някои по-нови книжки.

Аз лично бих предпочел да напишете нещо краеведческо за Шумен, поради родилите се в него много видни личности. Но ще се постарая да включа тази тема в книгата, която ще пишем съвместно и вие ще вземете участие за селищата и видните личности на Югоизточното Лудогорие. А то интелектуално винаги е било „подхранвано” от Шумен. Ревейки се в литературата, се убеждавам че въпреки значимостта на Шумен във Възраждането, много книги

за него не са написани. Ето изминаха 50 години от 9 септември 44 г., Шумен е вече университетски град, а не е публикувана нито една книга. Допусках, че университета ще започне да издава сам списание. Уви! Моля да ми пишете дали има ваши колеги, които да изследват развитието на Шумен и ролята му в подхранването културното ниво на Герлово и Югоизточното Лудогорие. Крепост, занаятчийски център и малък остров на българщината в турското демографско море. Това е един от парадоксите.

Неотдавна излезе книгата на Христо Герчев „Избрани страници от стария Шумен“. Полезна книга, но описателна и бедна на факти. Но няма друга.

Много ме зарадва това съобщение за първата характеристика на Велино. Проверете дали не са написани книги и за други новопазарски селища. В село Лятно се бяха заели някои мои роднини.

Като дойда в Шумен ще посетим Нови пазар, за да се срещнем с човек, произхождащ от моето родно село. Трябва да търсим и папки със селищни характеристики подготвени преди 20-тина години. За тях знае Георги Златков, един от съавторите на книгата за Нови пазар. Той сега живее в София. Виждаме се често, подготвям го да пътува с мен.

Навярно аз ще мога да дойда в края на май и началото на м. юни.

Нашите краеведчески очерци ще отговарят миниатюр на книгата за Велино. В мен има много очерци, но ще ги донеса като се видим в близките месеци. Curriculum Vital е кратка биография. Просто се отговаря на определени въпроси. Ще ви донеса да видите образци на западни учени. Разминаваме се по този въпрос.

.....

Писмо с дата 20 юли 1997 г.

Науката е непрестанната, многовековна работа на мисълта да сведе заедно, посредством система всички познаваеми явления в нашия свят.
Айнциайн

Уважаема Ангелова,

На тази многовековна работа сме се посветили и ние. В края на живота си обаче съм подържан реално, морално и затова трудностите, които преживяваме аз понасям по-леко. Благодаря Ви за писмото. Дойде времето за моето посещение в Шумен, което аз очаквах с голямо нетърпение. Обаче от три месеца съм болен от новия вирус на летния грип. Много съм отслабнал. Едва сега се съвземам. Радвам се, че точно в този момент ми писахте писмо. Вие ми подсказвате една идея, за която аз мислех много през последните месеци. Обаче се колебаех за университета, където трябва да установим проектираният национален краеведчески център за масово обучение на студенти с преподаватели по свободно избираемата дисциплина по краезнание.

Разбира се, ако трябва да се остави нещо важно за образованието то трябва да бъде в моят роден край (Шумен). Все още такъв център нямаме в България. Това, което се върши във В. Търново не съвпада с нашата цел. Във В. Търново се подготвят така наречените краеведски библиографии. Самият доц. Ковачев е библиотекар по специализация. Той не познава съвременната теория на краезнанието и се мъчи да се представя за първия човек в тази област.

Център за краеведско обучение на студентите ще създадем в една катедра. Неотдавна получих от руски университет писмо, и те вече имат катедра по краезнание. Изпратиха ми много ценна книга. Аз проектирам в центъра да се преподават три дисциплини: Увод в теорията на краезнанието; 2. Интердисциплинарен синтез (История-География-Социология); 3. Методика на преподаването.

Аз ще се заема с организацията на центъра и подготовката му за работа. Не ще претендирам за никакви хонорари. Доволен ще бъда от една стая в общежитието и студентска

храна в университетския стол. Убеден съм, ч вашият университет ще получи един нов и оригинален раздел. Уверявам Ви, че ще създадем нещо оригинално.

.....

Готов съм с труд, посветен на краезнанието. Ръкописът е готов, написан на пишеща машина.

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР

I. ВЪЗНИКВАНЕ, ПРЕДМЕТ, СЪЩНОСТ И ИСТОРИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА КРАЕЗНАНИЕТО

1. Възникване на краезнанието като учение
2. Същност на краезнанието. Определение
3. Исторически корени на краезнанието
4. Хипотези и теории
- А. Теорията на Г. Гунчев за покрайнините
5. Регионализъм и краезнание
- А. Хипотезата на проф. Л. Гумелъв

II. ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ОБЕКТИ НА ПРЕДМЕТА НА КРАЕЗНАНИЕТО

1. Селищата и тяхното природостопанско обкръжение
2. Природни условия – географско-екологични фактори
3. Населението като демографски обект
4. Стопански живот
- а/Обща постановка
- б/Транспорта и селищата
- в/Историческо развитие на културата
5. Развитие на семейството

III. ИЗТОЧНИЦИ ЗА КРАЕЗНАНИЕТО И МЕТОДИ ЗА ТЯХНОТО ИЗДИВАНЕ, ОБРАБОТВАНЕ И ИЗПОЛЗВАНЕ

1. Първични печатни издания
- Вторични източници на информация
2. Документи
3. Карти и земеустроителни селищни планове
4. Устни (словесни) източници
5. Методи за използване издирените факти
6. Статистически подход
7. Географски метод
8. Концептуален подход

IV. КРАЕЗНАНИЕ И РОДОЗНАНИЕ

V. РОДОЗНАНИЕ И УЧИЛИЩЕ

1. Интегрални възможности на училищното краезнание
2. Краепознавателната дейност, важен фактор за социалната активност на личността
3. Знания за конкретните природни явления на места

VI. ПОДГОТОВКА ЗА ИЗДАВАНЕ НА КРАЕВЕДСКАТА КНИГА

References:

1. Ivanchev, D, P. Cholov. Kraeznanie I kraevedska rabota v bibliotekite. Peoreticheski I prakticheski umeniya s ukazatel na kraevedskata literatura. S., 1961.
2. Kovachev, M. Veliko Turnovo I bulgarskoto kraeznanie. – Izvestiya na RIM Veliko Turnovo, 20, 2005, 237 –240.
3. Lichev, T. V pamet na Profesor d-r Hristo Marinov. – V: Yubileyna nauchna sesiya, posvetena na lichnostta I tvorchestvoto na: Akad. Georgi Danailov (1872-1939), akad. Anastas Beshkov (1896-1964), prof. Lachezar Ralchev (1911-1995), prof. Hristo Marinov (1921-1997): Dokladi. Spomeni - Svishtov, 17 may 2002 g. Svishtov, 2002, 59-64.
4. Marinov, Hr. i dr. Tribuna za kraevedski izsledvaniya. – Otechestven front, br. 13299, 10 noem. 1989.
5. [Marinov](#), Hr., [M. Marinov](#), [G. Sheytanova](#), [T.](#) Lovech. (Pytevoditel). Ruse, 1989.
6. Marinov, Hr. Za da opoznaem rodniya kray. – Chernomorski far (Burgas), br. 46, 14 mart 1991.
7. http://store3.data.bg/ekodunav/ekozakonodatelstvo_i_pp_persina.htm; 11 septemvri 2014, 13,50 ch.
8. <http://www.prokarstterra.bas.bg/geo21/2006/1-06/pp55.html>; 17 oktombri 2014, 17, 31 ch.